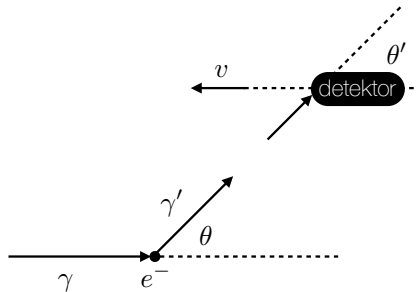

1.a izpit iz Moderne fizike 1

6. december 2018

čas reševanja 90 minut

1. Vesoljska ladja na poti mimo Zemlje proti Marsu potuje s hitrostjo $v = 0,5 c$ in ob preletu sinhronizira uro z Zemljo. Na pol poti do Marsa, ki je oddaljen 250 milijonov kilometrov, pošlje na Zemljo podatek o trenutnem času svoje ure. Kdaj bo signal dosegel Zemljo in katero vrednost bodo odčitali? Kolikšen čas bo takrat kazala ura na ladji?
2. Elektron v neskončni potencialni jami širine $0,4 \text{ nm}$ ob času $t = 0$ opisuje valovna funkcija $\psi \propto \psi_1 + 2i\psi_2$, ki je linearna kombinacija osnovnega in prvega vzbujenega stanja. Normiraj valovno funkcijo ψ in izračunaj povprečno vrednost energije ter povprečno vrednost koordinate delca $\langle x(t) \rangle$ ob času $t = 0$ ter ob času $t = \pi\hbar/(2E_2 - 2E_1)$, kjer sta E_1 ter E_2 energiji osnovnega in prvega vzbujenega stanja. Namig: $\int_0^\pi x \sin(nx)^2 dx = \pi^2/4$, $\int_0^\pi x \sin(nx) \sin(mx) dx = 2(-1 + (-1)^{m+n})mn(m^2 - n^2)^{-2}$.

3. Fotoni z energijo 2 eV se comptonsko sipajo na mirujočih elektronih. Sipane fotone zaznavamo s fotoefektom v detektorju, ki se giblje v smeri vpadnega fotonskega curka (glej sliko). V sistemu detektorja jih zaznavamo pod kotom $\theta' = 45^\circ$. Izračunaj izstopno delo detektorske snovi ob podatku, da prve izbite elektrone opazimo, ko ima detektor hitrost $0,6 c$.
4. Elektron se nahaja v homogenem električnem polju, katerega jakost spreminjamo tako, da se povečuje linearno z lastnim časom τ elektrona $E = E_0\tau/\tau_c$, kjer je $\tau_c = 1 \mu\text{s}$ ter $E_0 = 1 \text{ kV/m}$. Kolikšna je hitrost delca ob lastnem času τ_c , če je elektron na začetku (ob času $\tau = 0$) miroval? Kolikšen pa je laboratorijski čas pri tej hitrosti? Računaj relativistično in privzemi $B = 0$.

1.b izpit iz Moderne fizike 1

28. december 2018

čas reševanja 90 minut

1. Curek elektronov z energijo $E = 4 \text{ eV}$ prehaja iz območja s potencialom $V = 0$ v območje s potencialom $V = -12 \text{ eV}$. Kolikšna je prepustnost potencialne stopnice?
2. Izračunaj $\langle r^i \rangle$, kjer je i celo število, ter produkt nedoločenosti $\delta p \delta r$ za atom vodika v stanju $n = 3$, $l = 2$ in $m_l = 0$. Namig: uporabi virialni teorem ter upoštevaj, da je valovna funkcija

$$\psi_{320} = \frac{1}{81\sqrt{6\pi}r_B^{3/2}} \left(\frac{r}{r_B}\right)^2 (3\cos^2\theta - 1) e^{-r/(3r_B)}, \quad r_B = \frac{\hbar c}{\alpha m_e c^2}.$$

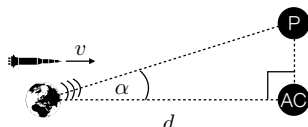
3. V rotacijskem spektru molekul Na^+Cl^- opazimo tri črte. Intenziteti prve in zadnje črte z $l = 0$ in $l = 2$ sta enaki ter za polovico manjši od sredinske z $l = 1$. Določi ravnovesno razdaljo r_0 med atomoma molekule, če je rotacijski prispevek k povprečni energiji $39 \mu\text{eV}$. Za masi Na in Cl vzemi $m_{\text{Na}} = 23 m_p$ in $m_{\text{Cl}} = 35 m_p$. Privzemi, da je intenziteta črte l sorazmerna z verjetnostjo, da je molekula v stanju l .
4. Določi velikost popravka ls sklopitve k energiji iona helija He^+ v stanju $n = 3$ in $l = 2$ in poljubnim m_l . Upoštevaj da je $\langle \frac{1}{r^3} \rangle$ neodvisen od m_l . Skiciraj razcep energijskih nivojev za $B = 0$ in določi število stanj (degeneracijo) v posameznih vejah. Skiciraj še do katere mere se stanja razcepijo v šibkem B .

2. izpit iz Moderne fizike 1

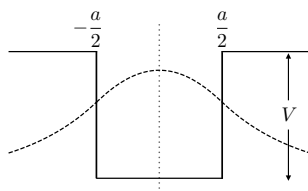
12. junij 2019

čas reševanja 90 minut

1. Atom vodika ob času $t = 0$ je v stanju $\psi(0) = \mathcal{N}(\psi_{1,0,0} + \psi_{2,1,0} + i\psi_{2,1,1})$, kjer je $\mathcal{N}$ normalizacijska konstanta. Zapiši časovni razvoj valovne funkcije $\psi(t)$ in določi povprečno vrednost energije, operatorja kvadrata vrtilne količine ter projekcije vrtilne količine na z os atoma vodika v stanju $\psi(t)$.

2. Raketa, ki leti mimo Zemlje proti Alpha Centauri ($d = 4$ svetlobna leta) s hitrostjo $v = 0,6 c$, prestreže signal, ki ga z Zemlje pošiljajo z valovno dolžino 10 m in pod kotom $\alpha = 10^\circ$ proti oddaljenemu planetu P . Kolikšno frekvenco izmerijo na ladji? Na planetu P signal odbijejo proti AC, kamor prispe pod pravim kotom. Koliko časa preteče med prejetjem signala in prihodom rakete do AC; kdo pride prej? Kolikšna je sedaj izmerjena frekvenca na ladji in na AC?
3. Elektron je v kocki z robom $a = 0,1$ nm. Potencial znotraj kocke je $V = 0$, zunaj kocke pa $V = \infty$. Določi in skiciraj prvih pet energijskih nivojev in označi degeneracijo. Z računom pokaži, v katera izmed možnih stanj lahko z izsevanjem fotona pri dipolnem prehodu preide elektron, ki ga pripravimo v stanju $n_x = 3$, $n_y = 2$, $n_z = 1$ ter določi frekvenco fotona. Določi, kateri izmed možnih prehodov se zgodi z največjo verjetnostjo in določi njegov razpadni čas.

4. V končni potencialni jami pripravimo vezano stanje z energijo $E = (\hbar k)^2/(2m) = \hbar^2 \pi^2/(8ma^2)$, kjer je m masa delca in a je širina jame. Določi globino V ter verjetnost, da delec najdemo izven jame. Namig: upoštevaj simetrijo problema, oz. valovne funkcije, kot je nakazano na skici.

3. izpit iz Moderne fizike 1

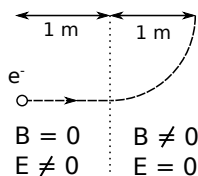
23. avgust 2019

čas reševanja 90 minut

1. Mione z $mc^2 = 0.1$ GeV pospešimo z napetostjo 0.2 GV. Kolikšen je razpadni čas, če je mirovni $\tau_\mu = 2 \mu s$? Kolikšen pa je po čelnem trku s fotoni z energijo 100 GeV?
2. Izračunaj razpadni čas za prehod atoma vodika iz stanja ψ_{211} v osnovno stanje ψ_{100} . Kateri dipolni matrični elementi prispevajo in kolikšna je energija izsevanega fotona?

$$\psi_{100} = \frac{1}{\sqrt{\pi r_B^3}} e^{-r/r_B}, \quad \psi_{211} = -\frac{1}{8\sqrt{\pi r_B^3}} \left(\frac{r}{r_B}\right) e^{-r/(2r_B)} \sin \theta e^{i\phi}.$$

3. Elektron iz mirovanja pospešimo v homogenem električnem polju dolžine 1 m. Nato preide v območje magnetnega polja z jakostjo 0,1 T, pravokotno na smer gibanja elektrona, tako da elektron zaokroži. Določi jakost električnega polja E , če je polmer krožnice 1 m. Koliko časa potrebuje elektron, da doseže območje magnetnega polja?

4. Stanje elektrona v harmonskem potencialu ob $t = 0$ je podano z

$$\psi(x, t = 0) = A(\psi_0 + i\psi_2),$$

kjer so ψ_n lastna stanja in A normalizacijska konstanta. Kolikšna je polna energija ob poljubnem času in kolikšna je najmanjša vrednost nedoločenosti δx ter največja vrednost nedoločenosti δp , če je $\omega = 10$ THz? *Namig:* za ψ_n velja

$$x\psi_n = \sqrt{\frac{\hbar}{2m\omega}} \left(\sqrt{n+1}\psi_{n+1} + \sqrt{n}\psi_{n-1} \right).$$